

Provincijos laikraščiai – bene geresni už sostinės dienraščius

Homeras visados parankus. Prieš 2500 metų „Iliadoje“ jis pasakė, kad žmogui nieko nėra blogesnio, kaip būti už civilinės tvarkos ribų, atskirtam nuo saviškių, ir tuo pačiu nėra nieko svarbesnio, kaip priklausyti savai bendruomenei, pažinti vienas kitą, rūpintis, matyti, bendrauti ir draugauti su savais, juk ir žiniomis apie vienas kitą dalijamasi bendrai. Ir nieko nėra svarbesnio nei savosios bendruomenės įvykiai, kuriais gali dalintis šokių, vaizdu, poezija ir daina arba per vietinį laikraštį. Nieko nėra blogesnio, kaip niekam nepriklausyti – tokie yra pabėgėliai, kaliniai, emigrantai, o mūsų aplinkoje – išeiviai, apleisti ir niekam nereikalingi, jie skursta vieni, nes visa jų atmintis išblaškyta plačiajame pasaulyje.

Šią mintį man priminė Elona Vaišnienė, el. laiške cituodama Warren Buffett: „Miesteliuose, kur yra stiprus bendruomeniškumo jausmas (sense of community), nėra svarbesnės institucijos už vietinį laikraštį.“ Kas vyksta Bufett apylinkėse, tegali vietinis laikraštis parašyti, baigia Elona.

Ir tai tikra teisybė, su kuria susidūriau prieš porą mėnesių Lietuvoje. Pastebėjau, kad jeigu nacionalinių laikraščių vertė smunka ir jie tampa kriminaline kronika, vietiniai laikraščiai yra gyvi ir skaitomi, visi nori žinoti, kas nutinka gimtojoje apylinkėje. Taigi vietiniai laikraščiai yra gyvi. Reikia pripažinti, kad Vaišnienė buvo teisi – ji pirmoji pastebėjo, kad Amerikos lietuvių laikraščiai (tiksliau – laikraščio skyriai) atspindi tą bendruomenę, kuriai rūpi jos pačios gyvenimas. Todėl trumpos naujienos iš Clevelando, Detroito, Los Angeles ar Orlando vietiniams yra įdomesnės nei visų kitų telkinių. Kad ir „Draugo“ skyrelį *Čikagoje ir apylinkėse* būtų geriau pradėti sakiniu „Filma apie Jurgą Ivanauskaitę...“ ir baigti „JAV LB Lemonte“... ir t. t. Žinoma, interneto naujienos skaitytoją pasiekia anksčiau negu paštu siunčiamas laikraštis.

Iš rajoninių laikraščių gausos man teko rimtai dirstelėti į Kalvarijos „Savaitę“, „Anykštą“ iš Anykščių, Zarasų, Rokiškio laikraščius, „Suvalkietį“ iš Marijampolės ir t.t. Jie visi yra gyvi ir skaitomi su malonumu, nors kitą dieną metami į šiukšlių dėžę. Man asmeniškai jie buvo įdomesni negu Vilniaus ar Kauno laikraščiai, pilni naujienų, kurių daugumą galėjau perskaityti internete, o pagaliau ir nepasigesčiau, jeigu ir neperskaityčiau.

Taigi svarbu stebėti, ką rašo ir kur leidžiama ta mažoji spauda, kuri daug kam atrodė mirusi ir be ateities. Pažvelkime kad ir į „Draugą“. Tai senosios išeivijos laikraštis, bet kas įdomiausia Čikagai, Philadelphijai arba Los Angeles, tai būtent tie smulkūs įvykiai, svarbūs šiandien, užmiršti rytoj. Bet jie palaiko bendruomenės gyvenimą ir pateisina jos egzistenciją. New Yorkas seniai pasigenda „Darbininko“, Bostonas – „Keleivio“, tų laikraščių, kuriuose vietinės bendruomenės gyvenimas būtų smulkiai aprašytas. Lietuvoje miesteliai pradeda mirti, kai nelieta komunikacijos priemonių.

Žvelgiant į internete vykstančias diskusijas apie „Draugo“ ateitį ir „Draugo“ reikalingumą, gal verta pripažinti, kad jo išlaikymas mums yra svarbus, nes šis laikraštis – visų mūsų draugas. Jeigu liksime be jo, liksime be bendruomenės naujienų ir be pačios bendruomenės. Miestelių laikraštukai užpildo informacijos spragą tarp vietinių gyventojų, o egzilio bendruomenei išgirsti, ką daro mūsų kaimynai, kartais nelengva dėl geografinės padėties. Tad diskusija, kurią prieš keletą mėnesių pradėjo Romualdas Kriaučiūnas, pasirodė naudinga ne tik „Draugo“ išsilaikymui, bet ir Donato Janutos, Arvydo Barzduko, Jono Kuprio, Angelės Kavakienės, Janinos Udrienės, Dalios Cidzikaitės, Algimanto Gečio, Dalios Anysienės, Mindaugo Vyganto, Juozo Polikaičio, Giedriaus Subačiaus, Henrietos Vepštienės, Antano Saulaičio, Marijos Remienės ir kitų asmenų dėka ši diskusija praturtėjo ir pateisino mūsų laikraščių reikalingumą bei naudingumą, nepaisant ekonominių sunkumų.

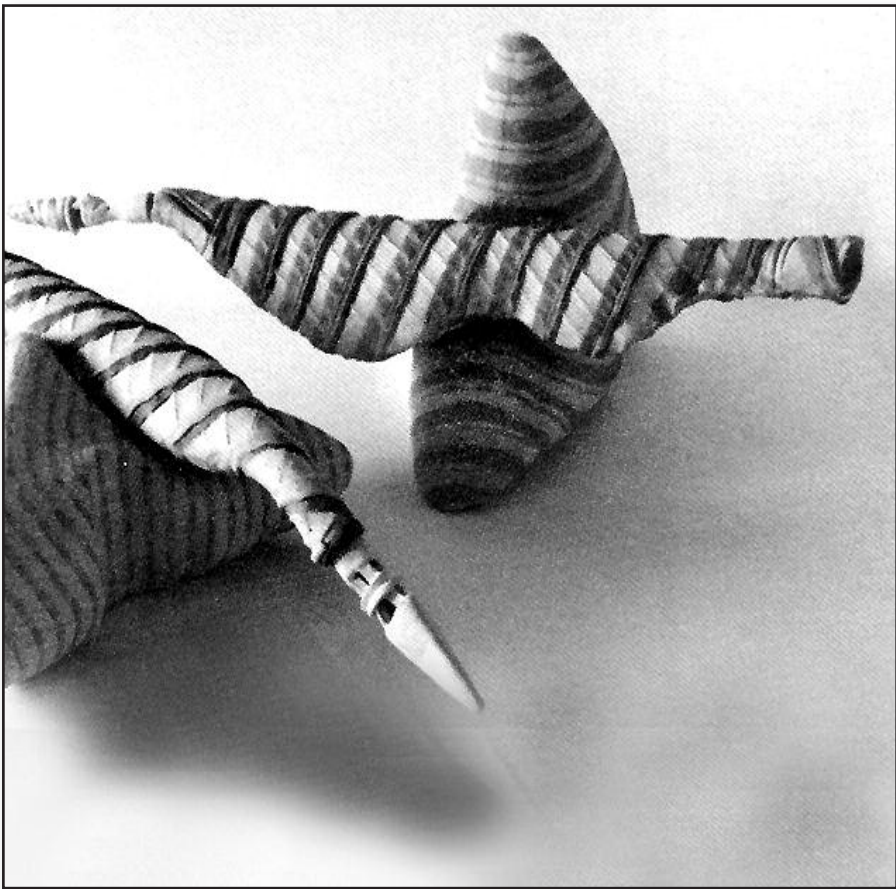
Miesto laikraštis, skirtas skirtingoms bendruomenėms, tapo reikalinga mūsų gyvenimo dalimi. Daugiau apie provinciją, daugiau apie jaunimą, daugiau apie sportą ir – kodėl gi ne – daugiau apie verslą. Tokiu būdu ne tik mes atgysime, bet ir mūsų laikraštis bus prasmingas. Viskas sukasi apie tris gyvenimo įvykius – gimimą, vedybas ir mirtį. Pasinaudokime tuo!

Stasys Goštautas

Kitame numeryje:

- Kaip kalba Lietuvos politikai
- S. Goštautas. Šokių mitologija
- Festivalis visai šeimai „Naisių vasara 2012“

Redaguoja Renata Šerelytė rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja Jonas Kuprys

Virginija Juršienė. Geltonas laikas, 1994. Dažyta akmens masė

Tykiai juodvarnis praskrido

*Ten, prie kelio į Europą, noko saldžios baltos ropės,
Vabalas į skardį ropštės, spinduliavo jo sparnai.
Tykios buvo jūrės marios, tykios buvo smėlio kopos,
Tykiai juodvarnis praskrido – ar seniai, ar neseniai?*

*Ten vilkolakis lekiojo, gėrė vandenį iš marių,
Smėly pėdsakų neliko, jokio ženklo – vandeny.
Tik pelė akis užmerkė, tik kriauklelės užsidarė.
Tik pelėžirnis suspaudė ankštis. Vėjo sklidinį*

*Sujudėjo meldai, viksvos, didelė aušra neryškiai
Brovėsi į tamsų dangų, į ramius žmonių sapnus.
Vyras obelį sodino, kūrė ugnį moteriškę,
Vienas kito nepaklausę – ko ir kam aš gyvenu.*

Stasė Lygutaitė-Bucevičienė

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1-as psl. Stasys Goštautas. Provincijos laikraščiai
- 2-as psl. Ona Mikailaitė. Asmenybės ir žodžių įspūdžiai
- 3-as psl. Juozas Nekrošius. Dubysos burtų užkerėtas
- 4-as psl. V. Matulionis. Tėvynė, tautiškumas, tikėjimas
- 5-as psl. „Draugo“ skaitytojų kūryba
- 6-as psl. Aldona Ruseckaitė. Maironio atostogos
- 7-as psl. V. Paplauskienė. „...branginu kiekvieną lietuvi“ (III)

Asmenybės ir žodžių įspūdžiai

Prisiminimai apie kun. Stasį Ylą

SES. ONA MIKAILAITĖ

Su kun. Stasiu Yla teko susipažinti 1961 m. rugpjūčio mėnesį, kuomet jis buvo visai subrendęs bei pajėgus, o man ėjo septyniolikti metai. Jį pažinau 22-ėjus metus iš 33-ėjų jam gyvenant ir dirbant Nekalto Prasidėjimo (Vargdienių) seserų vienuolyne Putname.

Nuo pat pradžios kun. S. Yla man darė stiprų įspūdį savo asmenybe ir savo žodžiais. Kai mane, jauną postulante, besiruošiančią vienuoliniam gyvenimui, pristatė prie darbo vienuolyno spaustuvėje, gana greitai susidūriau su kun. S. Ylos raštais. Putname būdamas, jis parašė bene 16 knygų ir gyvą galybę įvairių straipsnių bei paskaitų. Sakydavo mums pamokslus sekmadieniais ir duodavo konferencijas įvairiomis progomis. Kalbėdavo gerai pasirošęs, visuomet turėdavo pasirašęs kalbos apmatų. Iš jo visam gyvenimui pasimokiau niekuomet neatsistoti prieš publiką gerai neapmąščius, ką noriu pasakyti. Jis kalbėdavo ne dramatiškai, bet įtikinančiai, vaizdžiai, gana ramiai, tačiau ne monotonišku tonu.

Kiekvieną pavasarį mums, Putnamo sodybos gyventojoms, ne vien alyvų žydėjimas pranešdavo šį nuostabų metų laiką, bet ir dūmų kamuoliai, besirisdami iš miškelio, kuriame buvo statoma Mindaugo pilis. Netrukus atbilde davo miestelio ugniesgaisai, nes kun. S. Yla ir vėl buvo pamiršęs gauti leidimą deginti sugrėbtas šakas, prikritusias žiemos metu. Nieko baisaus – ugniesgaisai jau buvo pripratę prie to kasmetinio ritualo, tačiau kaimynai vis baimindavosi, kad jų namas supleškės...

Man atvykus į vienuolyną, Mindaugo garbei statoma pilis buvo gal vienos pėdos ar truputį aukštesnė – man daugmaž iki kelių. Kartą nuėjus į mišką pasižvalgyti, kaip mūsų kapelionui sekasi statyba, jis man į riešukučias idėjo pritrenktą paukštelį – berods, žvirbliuką. Netrukus jis atsigavo nuo mano delnų šilumos ir galėjau jį paleisti laisvėn... Begyvendamas kapelianiijoje, netoli vienuolyno koplyčios, kun. S. Yla vieną pavasarį susilaukė lizdelio, sukrauto virš jo pagrindinių durų staktos. Nenorėdamas sudrumsti paukštelio ramybės, jis apie mėnesį laipiojo pro langą, kol išsi-perėjo jaunikliai.

Putnamo sodybos pušys, įvairūs žydintys krūmai, akmenimis apdėti upelio krantai – tai vis kun. S. Ylos „laisvalaikio“ darbai. Apsilankęs svečias, pamatęs jį bedirbanti, pasakė: „Tai jūs, kunige, čia sunkiai dirbujatės?“ „O ne, – atsakė jis, – tai mano poilsis, kai sėdu prie rašomosios mašinėlės, tada dirbu.“

Per tuos metus, kuomet teko su kun. S. Yla bendrauti ir jį stebėti, pamaciau, jog jis yra daugelio talentų žmogus. Daug kuo domėjosi ir sugėbėjo reikštis daugelyje sričių: su savo draugais nagrinėdavo teologijos bei istorijos klausimus; nusimanė apie meną ir literatūrą – net tapydavo savo pažįstamų portretus! Iš jo bendravimo su jaunimu – o mūsų sodyboje tuo metu vyko vasaros stovyklos bei mergaičių bendrabutis – buvo matyti, jog jis apdovanotas taiklia psichologine išvalga. Išėivijos lietuvių visuomenės įvykiai bei problemos nuolatos spraudėsi jo dėmesin. Jis buvo linkęs visą save palenkti ir visa širdimi atsidėti tam dalykui, kuris tuo metu liepsnojo mintyse. Apie tai mąstydavo, kitiems kalbėdavo. Dirbdavo dienomis ir naktimis.

Labai mokėdavo kitus įtraukti į savo projektus. Rengdamas konspektus ateitininkų kursams, man duodavo prirašytus lapus iliustruoti, sukurti patrauklias antgalves. Vėliau, ruošdamas Jurgio Matulaičio biografiją (pačią pirmutinę, išspausdintą vienuolyno spaustuvėje 1977 m.), man uždavė sudaryti nuotraukų montažą. Tokiu būdu įsitraukiau į spaudos darbus, kurie kone visą gyvenimą davė progos kūrybiškai reikštis.

Kun. S. Yla, nors ir būdamas giliai dvasingas

Ses. Ona Mikailaitė ir kun. Stasys Yla jos amžinų vienuolinių įžadų dieną. Putnamas, 1969 m.

asmuo, tačiau neplasnojo kažkokioje atitrauktoje sakralinėje erdvėje, bet buvo giliai įsišaknijęs realiame žmogiškame gyvenime, kurio giliausios prasmės niekuomet nenustojo „lukštent“. Jo dėmesys visada buvo atkreiptas į konkretų žmogų su

jo lūkesčiais, problemomis ir skausmais. Pas jį visada būdavo lankytojų, norinčių pasitarti, pasikalbėti. Pamenu – kartą, kai man buvo pavesta atlikti durininkės pareigas, įleidau žmogų, kuris pasiprašė: „Norėčiau prieiti išpažinties pas profesorių...“ Tai mane nustebino: pagalvojau – kokios to asmens sudėtingos nuodėmės, kad prireikė „profesoriaus“. O daugelis vyresnio amžiaus lietuvių kun. S. Ylą vadindavo profesoriumi, prisimindami jo dėstymą Kauno VDU, kuomet jauniems studentams jis savo kūrybišku entuziazmu bei draugiškumu darė didelį ir neišdildomą įspūdį.

Žmogaus kelias į Dievą bei įvairiausiai jo vingiai kun. S. Ylą domino visą gyvenimą – ir ne vien teoriškai, o intymiu dialogu (pokalbiu) su konkrečiu asmeniu. Savo asmeninę įtaką ir žmogišką šilumą jis panaudojo sielovados darbui. Jis niekuomet neprarado savo žmogiškumo, neslėpė po stereotipinio dvasingumo kauke. Ypač sugebėjo atidžiai žmogų išklausti. Kaip geras pedagogas jis stengdavosi ne tiek žmogui patarti, kiek padėti jam pačiam atrasti tinkamą savo problemos sprendimą.

Kun. S. Yla nebuvo linkęs daug apie save kalbėti, gal todėl rašytoja Alė Rūta pasakė, jog jis visus stengėsi suprasti ir pažinti, o jį patį nebuvo lengva artimai pažinti. Pamenu, kad tik paskutiniaisiais metais prieš mirtį jis savo pamoksluose ir pokalbiuose dažniau paminėdavo savo patirtį, užsiminė apie įvairius savo gyvenimo įvykius bei pažintus asmenis.

Laiškų jis gaudavo labai daug ir visus juos laikydavo. Man teko jam ir jo rašytų laiškų sukrauti net septynias dėžes – ir tai iš įvairių pasaulio kraštų. Jo rašomasis stalas visada būdavo apverstas laiškais, rankraščiais, knygomis, smulkiais popierėliais, užpildytais eilėmis. Matyt, savo asmeninius išgyvenimus, jausmus jam buvo lengviau išreikšti raštu nei žodžiu. Tokių eilių prisirinko daugybę ir jis, kruopščiai atrinkęs bei negailestingai taisęs ir pertaisęs, jas retsykiais paskelbdavo spaudoje.

Daugelio darbų bei žodžių išdabinti metai, lyg iš įvairių lauko akmenų sukrauta Mindaugo pilis palengva palenkė jo pečius, išbaltino plaukus, sulėtino žingsnius. Buvau Toronte, kai gavom netikėtą ir skaudžią žinią, jog kun. S. Yla mirė Čikagos ligoninėje, ant operacinio stalo. Neteko dalyvauti jo laidotuvėse, nors Toronte surengėme šv. Mišias ir mišninimą jį pagerbti. Grįžusi vėl į mylimą Putnamo sodybą, ilgą laiką niekaip negalėjau įsisąmoninti, jog kun. S. Ylos tikrai nebėra. Vis tikėjausi jį kur nors susitikti: išgirsti jo žingsnį koplyčioje, pamatyti prie pilies betriušiantį – valantį brūzgynus ar puošiantį pilies aplinką. Pavasarį jau nebekilo dūmai iš deginamo laužo pamiškėje... Tačiau vienuolyno sodyboje tebėra gausu jo pėdsakų.

Šiuo metu, kone 30 metų po kun. S. Ylos mirties, tenka gyventi buvusioje jo kapelianiijoje, jo apsuodintoje eglėmis, kurios išaugo aukštos ir tiesios. Jo nurodymu išpuoštas rudas namelis lietuviškais drožiniais bei šviesiai gelsvomis langinėmis tebebyloja neišdildomą Tėvynės ilgesį.

2012 m. birželio 6 d.

Ona Mikailaitė – Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Vargdienių seserų kongregacijos vienuolė, rašytoja, poetė, išimintinių teologinių knygų ir apie pal. Jurgį Matulaitį straipsnių autorė. Pirmoji pradėjo tvarkyti kun. S. Ylos rankraščius Amerikos lietuvių kultūros archyve (ALKA). Gyvena Putname (JAV).

Iš kairės: ses. Vincenta, kun. Stasys Yla ir kun. Juozas Vaišnora. Putnamas, apie 1950 m. Ses. O. Mikailaitės asmeninės nuotraukos

Dubysos burtų užkerėtas

JUOZAS NEKROŠIUS

Likimas kartais pasiūlo tokių užduočių, kurios panašios į išminuotojo darbą. Ir smalsu, ir niežti nagus, ir nuolat lydi neaiški mistika bei atsitiktinumų, nuojautų grandinė. Pirmuosius, dar nieko man nesakančius ženklus atminties kompiuteris užfiksavo, berods, 1943 metų vasarą. Betygalos miestelio centras. Dešinėje – didžiulė balta bažnyčia ir debesis siekianti varpinė. Vaikų būrelis sėdi ant žalios pievutės. Priešais mus – gražus, su dar nematytais ornamentais kryžius ir žilas, mielo, gero ir ramaus veido kanauninkas. Žodžių jo beveik nesigirdi, o be to, mes beveik nieko ir nesuprantame apie dangų bei pragarą, angelus, gerąjį Dievą, velnių žabangas, mirtinas nuodėmes.

Aš, kaip pamenu, su savo geriausiu kaimo draugu Adoliuku sėdime paskutinėje eilėje ir vis žvalgomės į varpinės bokštą, apie kurį šurmuliuoja, pešasi, neišpasakytai garsiai karksi daug juodų varnų. Žinoma, mums tai įdomu, nes kaime tų klastingų paukščių, vagiančių viščiukus, draskančių net mažyčius kiškučius, mažoka, nes kartais ir mes apšvariname jų lizdus, surenkame kiaušinius, net varniukus pagrobiame... Užsimiršę mes, matyt, davėme valią savo nuotaikoms ir jau garsiai dalinomės išpūdžiais, nes tuoj pat susilaukėme atpildo! Ir aš, ir Adoliukas buvome pavaišinti netikėtais stuktelėjimais per pakaušį! Atsisukę ir išsigandę pamatėme jauną kunigą, kurio rankose buvo juoda knyga. Pagrūmoję pirštu, kaip vėliau supratau, vikaras Jonas Plankis nuėjo savo keliais. Šį nemalonų nutikimą greitai pamiršau, bet vis tik grįždamas pėsčiomis į namus 8 kilometrus ir dar labai karštą liepos mėnesio dieną pajutau silpnumą, pykino...

O paskui, paskui... Dar vokiečių okupacijos metais kaime sklido kalbos apie tragiškus įvykius Betygaloje, žydų naikinimą, komunistuojančių atgailą kapinėse, jaunojo klebono veiklą, jo garsius pamokslus, grūmojimus netikėliams. Bet netrukus iš Rytų atgarmėjo karo baisybės, ties Raseiniais kelis mėnesius dundėjo frontas, kol nusirito į Vakarų. Iš Betygalos dingo ir Jonas Plankis... „Pabėgo, – kartą man pasakė bendramokslis Antanas Cibulskis. – Jei būtų likęs – amen!.. Gyvą nulinčiuotų!...” Ir tada man parodė nedidelę šviesią knygėlę „Gėlės ant sniego“, paaiškinęs, jog kunigas buvo poetas, bet jo eilės dabar „pavojingos“ arba „trefnos“. Kaip teigia literatūros tyrinėtojas Jonas Šlekys, artimas kunigo giminaitis, sovietinėje spaudoje suradęs nemažai straipsnių, kuriuose Plankiui priskiriama daug nebūtų dalykų, kaip sakoma, jis tampa visų baisenybių atpir-

kimo ožiu. Tuo tarpu energingas kunigas blaškosi Vokietijoje – okupuotoje prancūzų zonoje, o po to jau visam gyvenimui įsitvirtina Čikagoje. Ilgisi Tėvynės, ypač Dubysos, šalinasi viešos veiklos, dešimtmečius tvarko ir niekaip nesutvarko naujojo poezijos rinkinio „Ramunės ir edelveisai“, artimus kolegas dažnai linksmina ar net įžeidžia satyriniais opusais, satyromis...

Bet aš apie tai ilgai nieko nežinojau ir net neprisiminiau, jog Betygaloje kažkada gyveno kunigas, kuris J. Snaigės slapyvardžiu 1940 metais knygele „Gėlės ant sniego“ pirmą kartą pasirodė poezijoje... Bet štai naujas atsitiktinumas. 1989 metais Spaudos komitete pas mane užaina jaunuolis ir teiraujasi, ar negalima būtų atsispausdinti... finansinių blankų? Aš atsakau, jog reikia kreiptis į spaustuves, bet čia pat kažkodėl pasiteirauju apsilankiusiojo pavardės.

– Plankis... Kęstutis... – atsako jaunuolis.

– Reta pavardė, bet aš ją jau esu girdėjęs...

Betygaloje buvo kunigas...

– Tai mano dėdė... Jis dabar, berods, gyvena Čikagoje, bet apie jį beveik nieko nežinome...

Ir vėl viskas ilgam užsimiršo, net nebuvo jokios progos pagalvoti apie šį betygalietį, epizodiškai šmėkstelėjusį mano atmintyje. Bet, kaip sakoma, nuo likimo nepabėgsi! 1996 metų vasarą dalyvauju Pasaulio lietuvių šokių šventėje, viešiu Čikagoje. Po daugelių susitikimų fotografas Algimantas Kezys pasisiūlo parodyti miesto įžymybes. Mano pageidavimas labai paprastas, nors jam pasirodė keistas, nes aš noriu apsilankyti tik... Šv. Kazimiero lietuvių kapinėse. Išpūdis emociškai nepakartojamas, jaudinantis. Ilgai vaikstome pačioje kukliausioje kapinių dalyje, kur ant vieno akmenėlio perskaitau pirmųjų XIX amžiaus emigrantų liūdną sentenciją: „Atvykome čia laikinai, o likome amžinai“... Toliau kapinės panašėja į mūsiškes. Paminklai fundamentalūs, puosnūs, įžeidžiantys amžinybę, o gal su ja koketuojantys. Algimantas Kezys – mažus ir nepakartojamas pašnekovas, apie šias kapines išleidęs filosofškai įdomų fotoalbumą. „Keista, – priename abu prie išvados, – jog šiose lietuvių kapinėse, didelių dangoraizių fone, pajunti lietuvių dvasios didybę!“ Po trijų valandų neįprastų meditacijų pagaliau per žalią pievelę pasukame prie kapinių vartelių. Aš žvilgteliu sau po kojomis ir pamatau marmurinę lentelę ir, sulaikęs kvapą, skaitau: „JONAS PLAN-KIS (1911.02.26–1991.10.25).“

– Aš pažįstu šį žmogų, – sakau Algiiui.

– Ir aš. Tai kunigas ir poetas... Įdomi asmenybė buvo. Bet kaip?... Iš kur?..

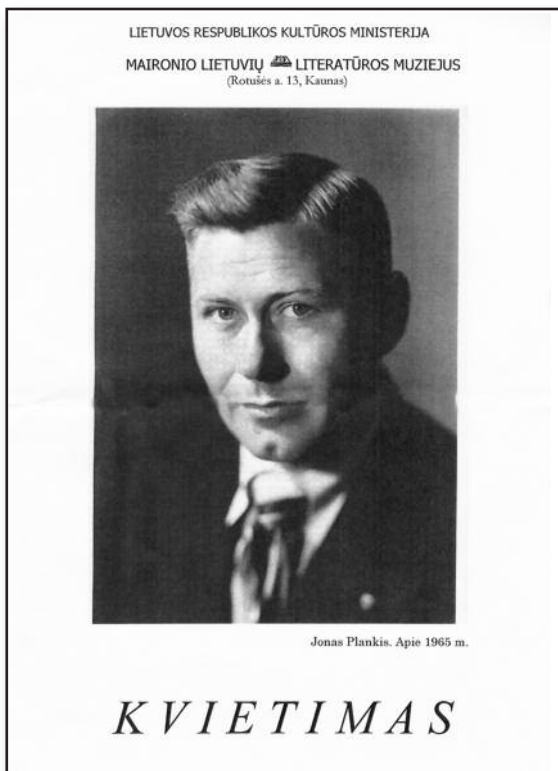
– Iš Betygalos! Iš mano parapijos. Nuo Dubysos... – ir ilgai abu stebimės netikėtu susitikimu! Ieškok specialiai – nerasi! O čia – ant visos didelės planetos apskritimo – tik lentelė! Ir tu ant jos atsisitajai, ją suradai, perskaitei pavardę, vėl tavo atminties kompiuteris sužaubavo išpūdžiais!

O toliau – ir vėl nežinomybė. Pakalbinti čikagiečiai nieko naujo papasakoti negalėjo. Žinom, buvo, kunigavo, turėjo kandų liežuvį, gyveno kaip vienišius, sako rašė eilėraščius!.. O kur jie? Čikaga didelė... Gal pas jėzuitus liko, gal pasimetė, gal... Kaip rasti? Lengviau adatą užčiuopti šieno vežime!

Ir vėl – ilga tyla. Kaip sako: buvo – prazuvo! Jokių asmeninių intencijų, išipareigojimų, sumanymų! Bet štai, berods, 2003 metų rudenį čirkšteli telefono skambutis. Esu tas ir tas, prieš 14 metų buvome atsitiktinai susitikę, užsiminėte apie betygalietį mūsų giminaitį Joną Plankį. Ir štai dabar Čikagoje suradome jo kūrybos archyvą... Gal peržiūrėtumėte?

Kodėl man? Kodėl aš? Ar verta gaišti, studijuoti svetimus rankraščius, skaityti asmeninius laiškus, raustis šūsnyje parudavusių lapų, imtis atsakomybės, vertinant nuaidėjusių laikų kūrybą!?. Ne, turbūt nesutiksiu! Bet po kelių dienų viršų paėmė keistas nervinis tikas, sąžinės graužatis, nelabai paaiškinami priekaištai, tartum užslėptas maldavimas: susipažink, perskaityk, neatsisakyk!

Ak, ta rankraščių magija, rašysenos burtai, alogiškos frazės, pastabos, pataisymai, užbraukimai, minties ir jausmų slaptieji kodai, iš juodraščių išnyrantys meniniai vaizdai, klaidžiojimai ir netikėti atradimai! Tik susidūręs su pradėjusiais dūlėti popieriaus lakštais supranti, kokia stipri ir pavergianti senųjų rankraštyną trauka! Tiesa,

bandžiau kelis kartus to darbo atsisakyti, gražinti archyvą giminaičiams, tačiau dar vienas netikėtas argumentas, lyg ir atsitiktinis (jau penktasis!) – Jono Plankio „apsireiškimas“ galų gale privertė mane baigti darbą – paruošti spaudai jo kūrybos knygą „Ramunės ir edelveisai“ bei „Trakų kuni-gaikštis“.

Domėdamasis savo giminės genealoginiu medžiu, aš, paėmęs į rankas krikšto dokumentų kopijas, netikėtai krūptelėjau: 1935 metų gruodžio 21 dieną Jonas Plankis, vos tik pradėjęs vikarauti, mane krikštijo Betygalos bažnyčioje ir savo ranka įrašė atitinkamus įrašus!

Keisti ir mįslingi sutapimai, nenuspėjami likimo vingiai. Visa tai, kas įvyko – ne mano valioje. Aš tikrai neieškojau – nei susitikimų, nei rankraščių. Jie mane susirado, savotiškai persekiojo, tapo mano našta ir atsakomybe.

Tik dabar lengviau atsikvėpiu, nes pajutau, jog pasielgiau teisingai. Atstūmęs nebylų prašymą turbūt niekada nebūčiau turėjęs ramybės.

Beje, rašydamas šias eilutes, žvilgtelėjau į kalendorių: šiemet betygaliečiui poetui ir kunigui būtų sukakę 99 metai!

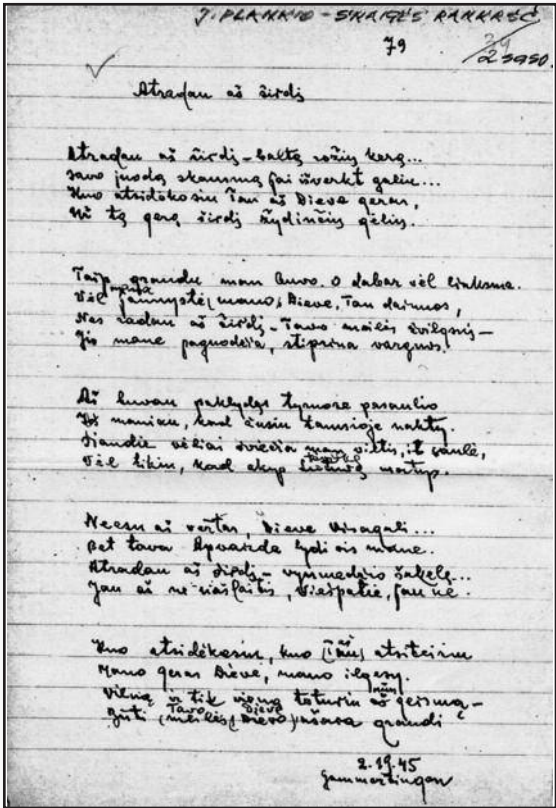
* * *

Tai kas tie burtai, ta Dubysos magija? Gal tai aukšti skardžiai, švelnūs ir ramūs peizažai, per akmenėlius gurgenantys upeliukai, kalvos ir kalvelės, pavasariais žieduotos lankos, nežinia iš kokur srovenantis ilgesys, šviesus liūdnumas, gimtosios žemės pajauta ir iš to kylantis, stiprėjantis dvasios pastovumas, būties ramybė?

Bet turbūt ne vien tai. Vaikystėje Antanas Cibulskis, pradėjęs literatūrinius bandymus, mėgdavo suukti: „Betygala, o vakarų žvaigždė!“ Po dešimtmečių lyg aidas jį atkartoto Jonas Mačiukevičius: „Betygala mūsų, Paryžių Paryžiaus...“ Žinoma, su jais nesitaręs ir aš ne kartą įkišau savo trigrašį: „Sustosi ant skardžio,/ Stebėsies, kiek duota!/ Skaidrioji Dubysa,/ jos žemė žieduota./ Ir viskas čia tikra,/ ir viskas čia šventa./ Į saulę čia eita,/ su saule gyventa.“

Apie Maironį ir aiškinti nereikia. Dubysos, gimtosios žemės, istorijos apoteozė jo poezijoje tapo Tėvynės meilės kodu: „Už Raseinių ant Dubysos teka saulė, teka...“

Iš kur visa tai, iš kokių šaltinėlių srovėna tokie pastovūs egzaltuoti jausmai, gaivus, o ir kartais iki ašarų gaudus savo giminės šlovinimas, primenantis pilko vyтуриuko giedojimą? Tai svarbus ir įdomus klausimas sau bei literatūrinių tekstų tyrinėtojams. Iš tikrųjų būtų nepaprastai vertinga studija: „Dubysos magijos aspektai lietuvių lyrikoje.“ Ar tai – nerimta tema? Anaipol, mano bibliotekoje yra gausiai iliustruota knyga su nepaprastai giliomis įžvalgomis apie peizažų vietą britų literatūroje...

Diriguoja Dalia Viskontienė, kairėje – du pianistai William Shaffer ir Rita Čyvaitė-Kliorienė.

Dainos Puterienės nuotraukos

Tėvynė, tautiškumas, tikėjimas

VYTAUTAS MATULIONIS

Trijų chorų koncertas „Namų psalmės“ 2012 m. birželio 10 d. 2 val. p. p. Cleveland Institute of Music, Kulas Hall. Koncerte dalyvavo chorai ir jų vadovai: „Dainava“ (Chicaga – Darius Polikaitis), „Exultate“ (Clevelandas – Rita Čyvaitė-Kliorienė), „Volungė“ (Torontas – Dalia Skrinskaitė-Viskontienė). Solistai: sopranas Indrė Viskontaitė, baritonas Nikolas Budimir, tenoras Arūnas Radtke. Akompaniatorius – pianistas William C. Shaffer.

Pirmoje programos dalyje skambėjo lietuvių kompozitorių dainos, antroje – iškilmingos šv. Cecilijos Mišios „Messe Solenelle de Sainte Cecile“ (Charles Gounod) su sumažintu kameriniu orkestru, vargonais ir solistais. Klausytojų – apie 500. Koncerto trukmė – dvi valandos. Rengėjai neįvardyti.

Pirmoje koncerto dalyje skambėjo 10 lietuvių kompozitorių dainų, skirtų Lietuvos gamtai, laisvei, taikai, darniam žmogaus ir gamtos sugyvenimui, tikėjimui šviesesne ateitimi, iš gilios praeities šaknų besikerojančiai stiprybei. Su mažomis išimtimis ir nuotaika, ir slinktimi, ir jausmų proveržiais jos buvo gana panašios, būdingos lietuviškai, lyrizmu grįstai dvasiai. Tačiau kompozitoriai savo muzikines mintis jose išreiškė savitai, giliai asmeniškai, glaudžiai ir sėkmingai „bendradarbiaudami“ su toms dainoms žodžius sukūrusiais poetais.

Pirmasis šios popietės dirigentas buvo Darius Polikaitis. Jo lankstūs, bet tvirti mostai sugebėjo iš atlikėjų išreikalauti ne tik kokybišką garsą, bet ir išryškinti dainuojamame žodyje tūnančią prasmę. Dainos „Mes Lietuvos vaikai“ (muz. ir žodž. Viliaus Storostos-Vydūno), „Lietuva – tėvų žemė šventa“ (muz. Ritos Čyvaitės-Kliorienės, žodž.

Nijolės Kersnauskaitės) ir „Taikos dvasia“ (muz. Vaclovo Augustino, žodž. Bernardo Brazdžionio), Polikaičio rankų „glostomos“, tapo gražia koncerto įžanga, kurios viršūnė buvo daug pasakantis *fortissimo* dainoje „Lietuva – tėvų žemė šventa“.

Po to ėjusias keturias dainas dirigavo Dalia Skrinskaitė-Viskontienė. Jos kiek skyrėsi ir nuotaika, ir slinkties kaita, ir atlikėjams keliamais reikalavimais. Daina „Brolis“ (muz. Dariaus Polikaičio, žodž. Justino Marcinkevičiaus) buvo kiek ilgesnė, sudėtingesnė, kartais beveik pavirstanti į *sprechstimme*. Pasibaigė ji dirigentės įdomiai suvoktu ir atlikėjų paklusniai išpildytu *pianissimo*. Dar įdomesnė buvo „Ryto raselė krito“ (pirma dalis iš „Lietuviškos siuitos“, muz. Nijolės Sinkevičiūtės, žodžiai lietuvių liaudies) su keturių rankų fortepijono palyda (William C. Shaffer ir Rita Čyvaitė-Kliorienė). Tai buvo pati „pagoniškiausia“ ir senoviškiausia šio koncerto daina, lyg kažkokie kerai ar užkalbėjimai. Skambančia be atvangos, kampuota, greitėjančia, net bauginančia slinktimi ši „raselė“ priminė garsų kompozitoriaus Igorio Stravinskio baletą „Le Sacre du Printemps“ („Šventasis Pavasaris“). Dalia Viskontienė šią dainą dirigavo burtininkės lazdelės mostais, o choristai buvo tikslūs net ir staigiuose slinkties posūkiuose.

„Anoj pusėj Nemuno“ (lietuvių liaudies daina, harmonizuota Mikalojaus Konstantino Čiurlionio) prasideda tyliai, banguojančiai, ilgesingai. Nors ta tyli banga ir išsiliejo iki „anos pusės Nemuno“, ji buvo per trumpa. Norėjosi platesnės, ilgesnės, nejučiomis ištirpstančios mėlynuose užnemunės toliuose... Tai būtų buvusi graži atsvara šioje dainoje besikivirčijantiems berneliams ir mergelėms.

„Ažuolėli šimtašaki“ (muz. Vaclovo Augustino, žodž. Vlado Bražiūno) buvo „tvirčiausia“ šios koncerto dalies daina, nepasiduodanti pesimizmui, tvirtai tikinti ištvermėje užgrūdinta, užtarnauta šviesia ateitimi. Tai lyg prisikėlusios Lietuvos simbolis, kurį sukūrė vaizdžių dirigentės mostų vedami atidūs atlikėjai. Tai buvo pakili užsklanda Dalios Viskontienės interpretuotai dainų pynėi.

Artėjant lietuviškos koncerto dalies pabaigai, diriguojant Polikaičiui, klausytojai išgirdo dvi Jono Tamulionio dedikacijas (V ir VI dalį iš jo ciklo „Sep-

tynios dedikacijos Lietuvai“ Justino Marcinkevičiaus žodžiams). Pirmoje „Dedikacijoje gimtųjų namų žemei“ dalyvavo ir choro solistai: sopranas Virginija Bruožytė-Muliolienė, altas Danguolė Radtke, tenoras Jonas Muliolis ir bosas Vytautas Vaitkus. Prie jų prisidėjo ir orkestras su vargonais. Šis kūrinys yra gilus, nuoširdus ir pagarbus nusilenkimas gimtajai žemei bei neblėstantiems praeities vaizdams. Kartu jis yra ir sudėtingas balso, ritmo bei žodžio atžvilgiu. Nebuvo jis lengvas nei balsingam chorui, nei solistams, kurie,

Rita Čyvaitė-Kliorienė diriguoja Charles Gounodo „Mišias šv. Cecilijos garbei“

mažai įsiterpdami, turėjo pasistengti būti išgirsti. Tačiau kova buvo per daug nelygi, kad muzikinis-poetinis dainos turinys atsiskleistų visa savo pilnatve.

Antroji „Dedikacija žaliųjų pievų žemei“ visais atžvilgiais buvo sėkmingesnė: tarp choro, orkestro, vargonų ir dirigento (kuris choro vadeles laikė gerokai įtempęs) buvo jaučiama darna, pasitikėjimas vienas kitu, paklusnumas, drausmingumas. Žvelgiant iš poetinio-žodinio taško, šis kūrinys dabartį nuskaidrinančių ryškių vaikystės išgyvenimų gausa dažnai priminė garsaus prancūzų rašytojo Marcelio Prousto romaną „A la recherche du temps perdu“ („Prarasto laiko paieška“). Choristai turėjo pasitempti, kad tie vaikystės sapnai bent akimirkai taptų menine tikrove. Ir jiems tai pavyko, užantspaudojant šią dedikaciją galingu baigiamuoju *fortissimo*.

Paskutinė pirmosios koncerto dalies daina buvo visiems gerai žinoma, visų mėgstama, niekada nenuvilianti Juozo Gudavičiaus „Kur giria žaliuoja“ (žodž. Ksavero Sakalausko-Vanagėlio). Ją taip pat dirigavo Polikaitis. Pradiniu, vingiuojančiu garso potvyniu ji kiek priminė „Anoj pusėj Nemuno“, tačiau ji yra kiek „rimtesnė“, „iškilmingesnė“, „dvasingesnė“, reikalaujanti stiprių, sodrių, žemų vyrų balsų ir skaidrių, lengvai į viršūnes skriejančių sopranų, ypač frazėse „Krantai Nemunėlio lyg rūtų daržai“ ir „Ten dainos bernelio skamba taip gražiai“. Kartais persistengiantys moteriški balsai čia pavirsta į riksmą. Malonu, kad taip neatsitiko šiame koncerte. Niūniuojantis *mormorando* buvo neprislopintas, neužkimes, skambiai vaikus.

Nukelta į 8 psl.

Darius Polikaitis, „Dainavos“ vadovas

„Draugo” skaitytojų kūryba

ANTOSĖS LIKIMAS

NIJOLĖ KAVALIAUSKAITĖ-HUNTER

„Dieve, davei man našlaitėlės dalia, o dabar ant šios Žemės palikai gyvnašle! Ne jau geresnės lemties aš neverta? Kodėl bandai manąsias jėgas?”

Suklupusi ir viltingai pakėlus akis, Antosė žvelgė į Viešpatį. Bažnyčios skliautai jai nebuvo per ankšti, ir per juos nelašėjo vanduo. Juose nesimatė skylių. Ne taip, kaip jos medinėje troboje, kurią seniai laikas buvo tvarkyti. Ale kas tau lips ant stogo, jei kišenėje nežvanga? Pas ubagą net vagis neužsuka, numojęs ranka apeina tylomis. Iš dalies gerai, bet jautiesi bevertis, net vagies dėmesio neužsitarnavęs.

Vildamasi Dievo užuojautos ir paramos, davė raudai valią. Tai buvo jos rauda, iš jos širdies, iš pačių gelmių. Dūsavo, savęs gailėjo, stengėsi visas karčias nuosėdas išvalyti ir namo sugrįžti tuščiomis. Nepaisant tokio jos stengimosi, nė viena ašara neištryško. Jos tarsi aštrios strėlės smigo tiesiai į širdį. Badė, aštrino prisiminimus, gilino žaizdas.

„Geriau nuoskaudas kaip bulves išbarstyčiau į pavasarinį dirvoną, lengviau būtų. O dabar sugeltą širdį teks nešioti, kol vieną dieną ji nustos tarp šonkaulių daužiusis.”

Antosės liejamų ašarų niekuomet nematė penki skausmuose pagimdyti vaikai. Jie buvo jos kupura ir paguoda, ją skaudinę tik vienintelį kartą, norėdami kuo greičiau išsiropšti laukan. Ji suprato, kad tai Dievulio pamoka: tik sumokėjęs šią kainą, žinosi vaiko vertę. Ji – Motina, tad turėjo būti stipri. Kuomet gailėstis tarsi slibinas užverždavo kilpą ir ji manė, kad prapliups raudoti, nueidavo į vidury kiemo augantį avietyną, atseit aviečių blynams pasirinkti, ir pareidavo nudžiūvusiomis ašaromis. Avietynas – ne bažnyčia, paguodos maža, o ir Dievulis nuo tavęs toli.

„Bažnyčia maldoms, pagalgė – ašaroms sugerti”, – mokė ją Mama, kurios veido bruožų nebeatmena. Juos ištrynė ir pasiglemžė negailėstingas laikas. Tik Motinos balsą ir delnų šilumą vis dar jaučia. Antosė atiduotų viską, kad tik galėtų pasišildyti juose. Deja, jos delnuose šildosi nors išskirtinai gražūs ir paslaugūs, bet be geros dalios, neturte auginami jos vaikai. Lemtis tarsi pavardė prilipo ir laiko įsikibusi, nepaleidžia, net maldos nepadeda. Suklupe, be niekieno raginimo pasimeldžia, ale tas negirdi. Vargu ar išgirs. Dievas duoda dantis, akis ir dalia. Kai ką jiems davė, kai ko nedavė. Gerai, kad dar motiną turi. Stasei numirus, vaikai tarsi žiedlapiai išsibarstė: vieni pas žydus, kiti pas kitus prilipo, į šeimą buriasi. Gerai, kad darbštūs, tad kiekvienas išileidžia ir dar žmogaus vaiku laiko.

„Gal mažai meldžiausi, rodosi, ir pasninkavau, ir Kalvariją keliais apvaikščiojau?”

Kas tau pasakys, kur tiesą rasti. Jos nenurašys ir iš upės neištrauksi.”

Jos Jurgelis, tą rytmetį išlydėtas Amerikėn, dingo. Nei žinios, nei pinigų. Matyt, okeano vanduo bus visas smegenis išplovęs. Sako, kad jis sūresnis nei gyvenimo druska. O gal viskas gerai, tik amerikankos glėby tyso, poilsio po kelionės ieško? Jis – vyras, silpnas padaras, neatsisakys plačiaklubės. Mes, nors mylėti mokame, tačiau esame kaip rūtos prie medinės stubos. Nors žaliuojame, bet kuklios ir nedrąsios.

Antosės mintys šuoliavo tarsi širmiai žirgai. Nuo Dievo paveikslo ji atsidūrė abiejų sodyboje. Ką jie užgyveno – penkis vaikus, jo drožinėną spintą, iš lentų sumeistravotą lovą, ir to per akis. Kiti ir tų rakandų neturi. O kiek naktų jo glėbyje alpta. Mylėti mokėjo, Dievas talentą įpūtė. Ne tik mylėjo, bet ir žadėjo įsitaisęs Amerikėn pasiimti. Sakė, kad ten su mašina pavežios ir valgyti visiems sočiai užteks. Išvykdamas pasiėmė tik smuiką ir jos siuvinėtą nosinaitę. Sakė, kad džiyrins, kai jam

Aldonos Ruseckaitės nuotr.

liūdna bus, ir nenusotos galvojės apie namus. O kuomet ašaros pasrūs, nosinaite nusišluostys, kurią išspraudė jam anuomet į delną ir liepė jos nepradanginti. Pradangins nosinaite, pradangins ir Antosė. „O gal dar sugrįš, gal be reikalo piktu liežuviu plaku? Įlėks kaip vėjas ir išblaškys visas abejones.”

„Laikas namo, – teisindamasi Dievui suskubo Antosė, – vaikai laukia. Našlaičio dalia kaip debesis kabo. Kas iš jų liks, jei motina nebepareis ar sumanys ežeran išokti? Tėvas paliko, Motina turi būti šalia.”

Garbiniuota Aldutė vis žiūri į vieškelį, klausinėja, kada tėvas pareis. Ji tokia patikli, nes pati meluoti nemoka. Pažiūri į jos akis, ir viskas aišku.

SPALVOTOS DANGAUS DROBĖS

Senelei Emilijai

Rūko spalvos rankšluostis
kuriuo apsukdavai
apvalų kaip saulė
kepalą duonos –
dabar jis pavirtęs
Vėlių Taku danguje
ir tau, juo einančiai,
prie kojų pražysta ūmai
rugio siela –

rugio kūnas –
tie maži duonos trupinėliai
kuriuos surinkdavai
nuo stalo

o paskui tavo
basos kojos
prisiliečia spalvotų dangaus
drobių – smėlio ir molio,
šlyno ir peleno,
žemės gilios ir spalvotos,
tavo kojos –
pėdelės pirmųkštės žuvies

Adelė Lauksargytė

Kosti, reiks pas kleboną patarimo klausti, kokių žolių duoti. Gimė silpnesnė, dideliame skausme, maniau, kad numirsime abi, ji – iščiose, aš – medinėje lovoje. Bet kaimynės suėjusios sergėjo, nuo gimdyvės patalo nenuėjo. Jos Jurgelis už lango stovėjo, retkarčiais įeidamas ir rankas gniaužydamas vis klausė, ar dar ne? Gimus vaikui, palinko, į akis pažvelgė, kaktą paglostė, Aldutę suvystė. Pats vardą išrinko, nes regėjo panašią į „Saldutę”. Tokia apvaliais skruostukais, maža nosyte. Manė, saldesnis gyvenimas bus.

Vakar vakare pašto balandis per duris įlėkė. Tai – paštininkas Jokūbas, kelias mylias buvo priverstas keliauti, kad pagaliau jai delnan išpraustų. Įžengė tokiomis žerinėčiomis akimis, o jose viltis ruseno. Atėjęs prisėdo trobon, nes kojos jau nebe laikė ir išdrožė: – Laiškas iš Amerikės!

Tąkart pašoko visi ir ji, ir jos vaikai. Po šių žodžių Antosei iš akių kibirkštys pasipylė, kojos nebelaikė, manė, kad suklups ir prapliups Dievui dėkoti. Deja, laiškas buvo nuo brolio. Brolis neišsivadėjo jos, parašė, kad kuriasi, dirba staliumi. Rankos skauda, bet nėra kada dejuoti, svarbu, kad bombos ant galvos nekrenta ir šautuvas netyko. Rašo, kad ten padangė graži, giedra, nesuteršta. Sekmadieniais švariai apsirengęs į bažnyčią eina. Ir kiti į ją ateina. Lietuviai jų pasistatė kelias. Po Dievo skliautu lietuviška šneka liejasi. Jautiesi broliu ir seserimi, ne taip, kaip darbe. Nesupranti kalbos, įpročių, kas rudose akyse slypi. O ir valgis jų kitoks.

„Nenori prisiminti, kaip rusai apie trobą slampinėjo, maisto ieškojo, alkani, purvini savo kalba marmaliavo – nebyliai priekaištavo Antosė. Mėgstantys samagono taurelę išmesti, užmušti tai, kas širdyje tūno, kad tik vykdytų priesaiką, valdžiai įtikyt. Svetimame krašte nelaukiami, neprašyti. Ir ko jiems čia reikia. Čia per amžius lietuvių žemė buvo. Braunasi, nei darbo dirbti nemoka, tik savo valdžią rodo. Kiek lietuvių savo kraštą paliko, kad jiems erdvės ant bočių žemės būtų. Ale ką čia pakeisi. Tegul Dievulis juos baudžia, už vaikų ašaras, už priverstus palikti namus vyrus.”

Pakilo Antosė iš minčių, nusimetė brolio gyvenimo skraistę, išniro į dienos šviesą ir pakėlė akis. Prieš ją stovėjo nebyliomis akimis spoksantys vaikai.

„Kur tėvas? Kada jis namo pareis?”
Mažoji Aldutė virpėdama žvelgė į motiną – nedrąsiai, baugščiai, tarsi jos kaltė būtų.

Ką jiems atsakyti, kaip save ir juos paguosti? Eisiu į avietyną ašarą nubraukti, su savimi pabūti viena. Medžiai svetimą skausmą jaučia ir supranta geriau nei žmogus kartais. Jie nors atgal nešoka, užgauti nebando, tik tyli ir klauso, o paskui paslapčių neišdavinėja. Ne taip, kaip piktavalis žmogus. □

MAIRONIO ATOSTOGOS

ALDONA RUSECKAITĖ

Nagrinėdami Maironio gyvenimo įvykius, darbo krūvį, pareigų našą, kūrybos intensyvumą, galėtume manyti, jog poetas mažai ilsėjosi, labai daug dirbo, nepripažino atostogų. Tačiau 1920 m. rugpjūčio 23 dieną savo bičiuliui kunigui J. Gudzinskiui Maironis laiške apgailestauja: „Kaip greitai prabėgo šių metų vasara, taip maloniai praleista Kaltinėnuose ir Viekšniuose. (...) man štai už trijų dienų jau prisieina grįžti į Kauną. (...) gaila vasaros, bet ką bedarysi, laikas vėlei į jungą stoti ir laukti kitos vasaros, jei Dievas laikys gyvus.“ Vadinasi, atostogos jam buvo svarbios, tik klierikams sakydavo, jog „lavinimasis doroje atostogų nepažįsta, čia, kaip asketai sako, reikia nuolat plaukti prieš vandenį, nesustoti...“

1895–1909 metais profesoriaudamas Peterburgo dvasinėje akademijoje, Maironis mėgo atostogauti užsienyje. Keliauti į svečias šalis paakindavo ir ta aplinkybė, kad Dvasinės akademijos profesoriai kelionėms gaudavo subsidijų. Po Tėvynės pati mylimiausia šalis buvo Šveicarija, joje poetas vasarojo keletą kartų, ypatingai mėgo Liucerną, šalia kurios – Piloto kalnas, Rigi Kulmas, Keturių kantonų ežeras. Čia jis 1907 m. baigė rašyti poemą „Jaunoji Lietuva“, kurios dalis veiksmo vyksta Šveicarijoje. Matyti, jog ši šalis Maironiui siejosi su laisve, saugumu, ramybe, nes savo veikėjus dažnai „išsiųsdavo“ į Šveicariją gydytis, ilsėtis, dirbti...

Kiek kartų poetas buvo Šveicarijoje, šiandieną sunku pasakyti, laiškelyje kunigui A. Dambrauskui-Jakštui 1899 m. vasario 16 dieną pamini, jog „ketinu ant kokio pusantro mėnesio pailsėti Šveicarijoje ant krašto ežero Keturių Kantonų, kur jau du kartu buvau ir kur maloniaus tarp gamtos grožybių; paskui grįšiu į Lietuvą ir šį tą dirbsiu“. Vasaromis Maironis taip pat ir kūrė, tikriausiai tada rasdavosi daugiau laisvo laiko. Žinome, kad keletas puikių lyrikos kūrinių gimė iš Šveicarijos išpūdžių, galbūt atostogaujant parašyti ir eilėraščiai „Vakaras ant ežero Keturių Kantonų“, „Rigi Kulm“, „Alpių viršūnės“. Nuostabūs Šveicarijos vaizdai pinasi ir paskutinėje poemoje „Mūsų vargai“, kurią poetas kūrė apie septynetą metų.

Gyvendamas Peterburge, Maironis artimai bičiuliavosi su leidėjo, spaustuvininko Antano Smilgos ir jo žmonos Jadvygos, vienos iš poeto mūzų, šeima. Su jais ir pakeliaudavo. Yra žinoma, jog kartu atostogavo Suomijoje, ne kartą važiavo į Latvijos pajūrį.

Yra išlikusi informacija, kad Maironis ilsėjosi 1902 metų liepos pabaigoje – rugpjūčio pradžioje Latvijos kurorte Majoriuose. Ant atviruko gerosios pusės, kuri vaizduoja jūros pakrantę, užrašyta vokiškai: „*Am Rigaschen Strand*“ („Rygos pakrantėje“). Dabar ta pakrantė yra Jūrmala, o tuomet Majoriai – senas pajūrio kurortas, į kurį buvo galima atvažiuoti traukiniu. Tad Maironis galėjo juo atbildėti net iš pačios tuometės Rusijos sostinės. Iš Majorių laiškelių rašo į Peterburgą pažįstamai poniai Aleksandrai Volterienei. Su kuo tąsyk poilsiaavo – nežinoma, tik aišku, jog šį kartą ne su Smilgų šeima. Laiškelių pabaigoje brūkšteli, kad buvęs kažkokiam koncerte, kuriame atlikėja puikiai grojo ir publika ją užvertė gėlėmis. Poetas labai mėgo muziką ir niekada nepraleisdavo progos jos pasiklausyti, o juo labiau per atsotogas.

Be abejo, Maironis yra keliaavęs po Italiją, lankęsis Romoje, jo atvirukų kolekcijoje yra daug šio

miesto vaizdų, parašęs eilėraščius „Roma“, „Ant Neapolio užtakos“. Buvo Prancūzijoje, Vokietijoje, tik tų kelionių ženklų menkai išliko – nuotrupos, užuominos.

Nuo 1909 metų gyvendamas Kaune, Maironis į užsienį važiavo tik epizodiškai. Laiške A. Smilgai prisipažįsta: „Aš į užrubežių negaliu važiuoti, nes skolos neleidžia, pinigų neturiu. Būsiu Ariogaloje, Betygaloje ir Raseiniuose (Apie 1915 m.)“. Tuo metu poetas turėjo paėmęs paskolą iš Vilniaus banko, kadangi pirkto Kaune, Rotušės aikštės kampe, didelius rūmus.

Tačiau labiausiai Maironį traukė Lietuvos pajūris. Palangoje, vasarojo jau nuo devynioliktojo amžiaus pabaigos iki pat mirties. Dar 1932 metų birželio viduryje, važiuodamas į Tytuvėnus aplankyti savo bičiulį Antaną Jančiauską, ketino iš karto siekti Palangą, atostogauti, bet po sunkaus priepolio teko grįžti į Kauno miesto ligoninę, kurioje, pagulėjęs dešimtį dienų, iškeliavo amžinybėn.

Su Palangos pajūriu sietina nemažai poeto kūrybos. Jau pirmajame „Pavasario balsų“ leidime (1895) išspausdintas garsusis Maironio šedevras – eilėraštis „Nuo Birutės kalno“, o ir poema, parašyta lenkų kalba „*Z nad Biruty*“ („Nuo Birutės kalno“), išleista 1904 m. Brooklyne. Poemos veiksmas vyksta Palangoje, o pagrindinės veikėjos Celinos prototipė – grafaitė Marija Tiškevičiūtė, su kuria poetą siejo ilgametė bičiulystė. Ir vėliau, daugiau

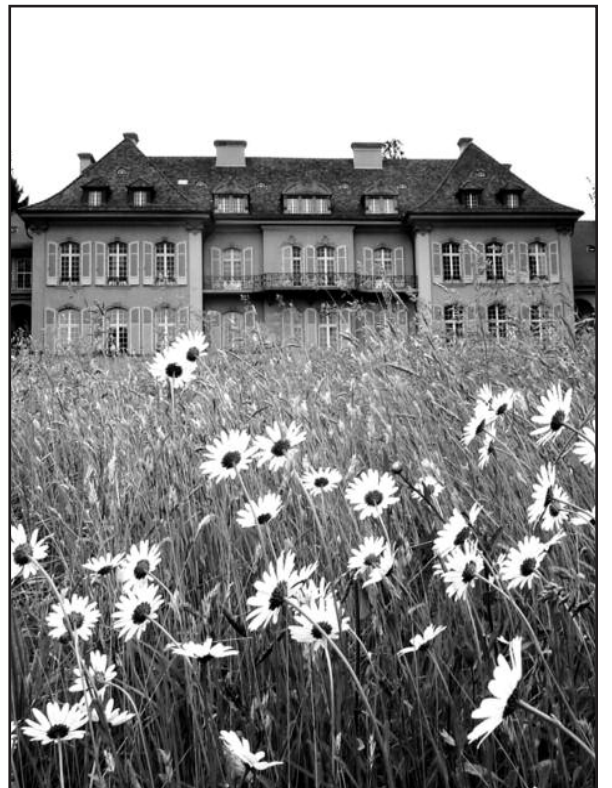
Maironis Palangoje su jaunimu

nei po dviejų dešimtmečių, nuvažiavęs poilsiauti į Palangą, aplankydavo panelę Mariją jos „Baltojoje“ viloje, kuri tebestovi iki šiol.

Kai paskutiniaisiais gyvenimo metais Maironį užklupo klatinga liga ir jam teko porą vasarų vykti į Vokietijos kurortą Vildungeną gydytis, jis nebuvo patenkintas. Kunigui Juozui Gudzinskiui laiške guodėsi: „Nežinau, ar reikės šį metų į užsienį važiuoti gydytis; dar nesitariau su gydytojais; labai nenorėčiau, nervus visai suardo. Jei nereikės į užsienį, tai važiuosiu į Palangą... (1929 05 06)“. Vis dėlto tais metais daktarai vėl patarė važiuoti į Vildungeną, jis išvyko, tačiau bičiuliai iš Palangos laiškuose *aliarmavo*, kada Maironis atvažiuosias į pajūrį. Tikriausiai ir tą vasarą dar suspėjo.

Į Palangą iš Kauno dažniausiai Maironis darėdavo traukiniu. Išvažiuodavo vakare, bilieta pirkdavo į miegamąjį vagoną, galbūt Šiauliuose persėsdavo, rytą pasiekdavo Kretingą, iš jos jau arkliais ar automobiliu kas nors nuveždavo į kurortą. Kartais iš laikinosios sostinės Palangą pasiekdavo su bičiuliais automobiliu, tuomet pakeičiui lankydavo pažįstamus kunigus, užtrukdavo keletą dienų.

Apie vasarojimą Palangoje yra išlikę daug ryš-

Maironio vila Šveicarijoje

kių prisiminimų, iš kurių atsiveria atostogų spalvos, įvykiai, žmonės, poilsio formos, bendravimo subtilybės. Ypač įdomiai visa tai yra aprašęs Maironio artimas bičiulis kunigas ir poetas Mykolas Vaitkus, kuris kartu su poetu praleido ne vieną vasarą, patyrė visokių nuotykių.

Maironis visada apsistodavo Palangos klebonijoje, užimdavo vis tą patį kambarį. Kiekvieną rytą poetas eidavo į kurorto bažnyčią į šv. Mišias, vėliau dieną leisdavo įvairiai. Kartais keliaudavo į pajūrį, į vyrų maudyklą, pasivartydavo ant įkaitusio smėlio. Kartais poetas pasitraukdavo nuo visų, laiką leisdavo vienas, kartais kurdavo, tuomet slėpdavosi kur nors Tiškevičių rūmų parke, atsigulęs ant pievos, kojas nuleidęs žemyn į kokį griovelį, rašydavo. Tokį kūrybos procesą buvo galima pamatyti 1925 metų vasarą, kai Maironis labai skubėjo užbaigti dramą „Vytautas pas kryžiuočius“. Būdavo dienų, kai susitikdavo su pažįstamais, eidavo toli pajūriu pasibūdavo Tačiau įdomiausia vykdavo po vakarienes, kai būriai poilsiautojų traukdavo ant Palangos tilto palydėti saulės. Maironį supdavo būrelis bičiulių, daug jaunimo, keliaudavo klegėdami. O ant tilto vykdavo vakaro koncertai, kartais dainuodavo profesionalūs solistai, bet dažniausiai tilto gale dainas traukdavo jaunuoliai, studentai. Skambėdavo dainos ir, Maironio žodžiais, poetas klausydavo susikaupęs, susijaudindavo, kartais akyse sužibėdavo ašara. Jau visi skirstydavosi, o Maironio figūra vis dar tamsuodavo tilto tolumoje.

Kartais susidariusi vasaros draugija išplaukdavo burlaiviu į jūrą arba važiuodavo arkliais į Preilą pažiūrėti briedžių – Maironis nuo iškylių neatsisakydavo, atvirkščiai – jis būdavo linksmas, guvus ir atsipalaidavęs.

Mėgo poetas keliauti po Lietuvą, ilsėtis klebonijose pas pažįstamus kunigus, džiaugtis gamta, vandeniu, plaukioti valtimis po ežerus, kopti į piliakalnius. Kiekvieną vasarą aplankydavo vieną ar kitą bičiulį Tytuvėnuose, Kaltinėnuose, Krekenoje, Skapiškyje, Viekšniuose, Tveruose, Josvainiuose ar dar kur kitur. Be abejo, per atsotogas viešėdavo ir tėviškėje – Bernotuose, kur laukdavo seserys. Svečią lepino, vaišino mėgstamais patiekalais, džiugino darželio gėlėmis, o jis vaikštinėdavo po laukus, pamiškes, braidydavo po rasas...

Maironis mokėjo džiaugtis vasara, gamta, bičiuliais ir atostogų laisve.

„...aš didžiai branginu kiekvieną lietuvį...” (III)

VIRGINIJA PAPLAUSKIENĖ

Pabaiga. Pradžia 2012 m. liepos 7 d., „Kultūroje”

Vaičiulaičio gyvenimas Vatikane pasidarė sudetingesnis – jis liko be atlyginimo. Iš JAV atvykęs kunigas Navickas pasiūlė jam darbą Amerikoje, Marianapolio kolegijoje, Thompsone. Sunkus ir kankinantis buvo apsisprendimas – ar pasirinkti gimtąją žemę ir neaiškią dalį, ar išvykti į tolimąją Ameriką. Artimųjų laiškuose liejosi gaudūs žodžiai ir prašymai neišvykti iš Europos, o iš buvusio draugo, spėjusio užkopti į naujos valdžios aukštumas, rašytojo Cvirkos, atėjo pakylėtas laiškas, pasakojantis apie Lietuvoje „prasidėjusį rojaus gyvenimą” ir kviečiantis kuo greičiau sugrįžti. Tartum perkūnas iš giedro dangaus trinkelėjo jo žodžiai: „Jeigu tik supranti ir įvertini <...> Jei apsispręsi negalys kol kas rašyti”... Visą gyvenimą troškęs rašyti ir staiga – „jei apsispręsi”... Šis laiškas ne tik kad atskleidė tikrąją sovietinės santvarkos veidą, bet ir paskatino pasirinkti kun. J. Navicko kvietimą vykti į Ameriką, dėstyti Marianapolio kolegijoje.

Ko gero, apsisprendimas atėjo greičiau, nei tikėjosi P. Cvirka. Bolševikams okupavus Lietuvą, Vaičiulaičiui nebuvo iš ko rinktis. Laiške Aisčiui rašė: *Aš pats nė akių nemirktelėjęs važiuočiau į komunistinę Lietuvą, tik ne rusišką, mielai dirčiau, kiek galėčiau, kiek būčiau naudingas, tačiau sau idealu statyti kažkokių barbarus iš Azijos, rėkti apie raudonąją armiją, užmirštant, kad dar yra Lietuvos kariuomenė, – tai yra kažkas, kas peršoka visų niekšybių saiką. <...> Nūn pats nežinau kur dingsiu. Gal ir Lietuvon grįšiu, gal čia liksiu, kol galėsiu, gal ir už vandenų toli išplauksiu...* Kitame laiške vėl rašė: *Noriu pasigirti: turiu Dėdės Samo vizą, turiu kelionės bilietus. Tačiau manęs toji kelionė nė kiek nenušviečia. Vakarėjau pasiklausti kada lėktuvas skrenda. Išeinant man taip graudu pasidarė: jau atitrūksti kažkur nuo savo žemės, uždarai vartus į visą tai, ką mylėjai. Kaip džiovininkas prieš mirtį, taip aš noriu pratęsti savo dienas arčiau tėvynės. Ak, man galva vos neplyšta, ir aš nesu tikras, ar paskutinę minutę imsiu ir negrįšiu jon. Tu supranti: likti be savo žemės, be savo krašto bendrų rūpesčių, be savo žmonių. Pas Dėdę Samą daug geresnės sąlygos turėčiau medžiaginiu atžvilgiu, bet tai man nesvarbu. Dėl ko neapsisprendžiu, tai tik vienas dalykas: mano minties laisvė* (Iš Vaičiulaičio laiško Aisčiui).

Gerokai vėliau laiške prof. Vytautui Kubiliui aprašė šį skausmingą istorinį faktą: *Romoje dirbau*

Lietuvos vėliavos iškėlimas Vilniuje, Katedros aikštėje, 1988. Iš dešinės: Antanas Vaičiulaitis ir Juozas Aputis

Lietuvos Pasiuntinybėje prie Vatikano. Paskyrė Užsienio reikalų ministras Juozas Urbšys. Mano darbas – pasiuntinybės sekretorius. „Italijos vaizduose” minimas Lietuvos pasiuntinybės prie Kvirinalo uždarymas; Lietuvos pasiuntinybė prie Šv. Sosto Vatikane niekad nebuvo uždaryta. <...> Čia mažas vaizdelis iš tų dienų privačiai. Prisimenu, kaip abu jaunieji Lozoraitukai įkėlė Lietuvos vėliavą prie atstovybės, nuplovė virvę, kad atėję perimti pastato pareigūnai negalėtų tuoj jos nuleisti. <...> Iš Kauno nebuvo mano jokio atleidimo rašto.

1940 m. gruodžio mėnesį atvykęs į JAV, Vaičiulaitis patenka į naują aplinką. Pasak jo, „asmens laisvė, žodžio laisvė, spaudos laisvė, minties laisvė ir veikimo laisvė” viešpatavo šioje šalyje. Dienoraštyje įrašo: „Didžiausias ir brangiausias dalykas – tai toji laisvė ir pagarba žmogui: kaip vakar man sakė – „čia jautiesi žmogus esąs”. Gyvendamas nevaržomai, nuolat galvojo apie svetur arba okupuotoje Tėvynėje esančius draugus ir artimuosius. Susirašinėjo su „įkalintu” – studijuojančiu Prancūzijoje – Aisčiu, su bičiuliais,

likusiais Lietuvoje. Rašydamas Brazdžioniui teiraujasi, kaip leidžiamos knygos, kaip gyvuoja Sakalas (A. Kniūkšta – V. P.). Su širdgėla rašė Aisčiui į Prancūziją: „Didžiausia mano laimė būtų, jei galėčiau pamatyti dešimtmetę sesers dukrelę Ijoliūtę ar mamą <...>. Jei tik būtų galima, nė nemirktelėjęs grįžčiau į tą pačią kaimenę, į tą pačią dalį... O dabar, be artimųjų, aš didžiai branginu kiekvieną lietuvį.”

Amerikoje trūko ne tik lietuviškos spaudos, knygų, bet ir nebuvo lietuvių literatūros istorijos. Vaičiulaičiui buvo pavesta parengti *Literatūros istorijos* vadovėlį, kuris vėliau buvo išverstas į anglų ir ispanų kalbas. Jis bendradarbiavo įvairioje spaudoje. Parašo ir išleidžia savo novelas *Kur bakūžė samanota*. Tačiau jam rūpėjo išleisti Italijoje parašytą kelionių knygą. Gavus iš Vokietijoje gyvenusių rašytojų pasiūlymą išleisti ją, nusiunčia rankraščius Kaziui Bradūnui, kuris ir rūpinosi Vaičiulaičio kelionių knygos *Italijos vaizdai* išleidimu. 1949 metais knyga buvo atspausdinta ant plono pageltusio stovyklinio popieriaus Štutgarte. 1951 metais už šią knygą Vaičiulaičiui paskirta pirmoji JAV Lietuvių rašytojų draugijos premija. Mažo formato, plona, subtiliais paprastais viršeliais knyga atrodė daugiau nei kukli... Tačiau įsigilinus, įsijautus, išgyvenus į ją paskęsti begalinėje nuotykių ir įvykių jūroje... Nedrįstu analizuoti šios knygos, tik noriu pateikti žymaus literatūros kritiko Alfonso Nykos-Niliūno vertinimą: *Jeigu paskutinių dviejų dešimtmečių lietuvių dailiosios prozos literatūrą palygintume su miestu, tai A. Vaičiulaičio kūriniai jame būtų elegantiškos šventyklos, stovinčios tarp kuklių, šiaudiniais stogais dengtų bakūžėlių...<...> paliekant šią metaforą, noris pastebėti, kad A. Vaičiulaičio kūriniai labai smarkiai išsiskiria ir savo stilistiniu tobulumu, ir formaline kultūra apskritai. <...> „Italijos vaizduose” Vaičiulaitis ir toliau lieka ištikimas savo keliui. Čia dar labiau išryškėja jo estetišmas, klasišizmas ir stiliaus bei kalbos tobulumas. Vaičiulaitis, kaip nuoseklus estetas, skeptiškai žiūri į laiko srovės nešamą kasdienišką gyvenimą ir dievina nuo laiko nepriklausančią, bet gyvą meninę formą. Gamtą Vaičiulaitis stebi nesuinteresuoto stebėtojo akimis, ieškodamas spalvų bei momentų, vertų amžinos egzistencijos menų pavidalu. <...> Lietuvių kalba Vaičiulaičio lūpose yra nepaprastai tobula instrumentas.*

Antano Vaičiulaičio piešinys

Viltingai lauksime, kad šis Vaičiulaičio sukurtas perlas ir vėl išvystų dienos šviesą. □

Dubysos burtų užkerėtas

Atkelta iš 3 psl.

Bet laikas grįžti prie netikėtai atsinaujinusios temos. Prisilietęs prie mažai žinomo poeto Jono Plankio literatūrinio palikimo, vėl susidūriau su Dubysos literatūriniu įvaizdžiu, sakyčiau, burtažodžiu, kuris atveria Tėvynės meilės, ilgesio, žmogiškosios kančios, vilties, liūdesio, tragiškų netekčių, asmeninės dramos išgyvenimų ir jausmų pasaulio duris.

Poetas Jonas Plankis Betygalą priėmė kaip Dievo dovana, kaip lemties paskirtį – tęsti savo rektoriaus Maironio darbus. Svarbu pastebėti, kad pradžioje „peizažo detalės” jo nedomina. Neoromantiko dėmesys nukreiptas į krašto istoriją, pilikalnių rimtį, legendas. Poezijos knygelėje „Gėlės ant sniego”, išleistoje 1940 metais, skaitome balades apie Darbutų kalno tironą Bielskį, Saugailių dvaro dukters tragišką meilę bei nostalgiskus eilėraščius. Lyriniame etiuode, skirtame Maironiui, rašoma: „Nuo Alpių spindinčių viršūnių/ svajonėm čia skridai./ Dubysą mėlyną mylėjai – žavėjo tėviškės žiedai,/ tylom šešelis juodas plaukia –/ matau jame kapus./ Kaip gaila baltojo senelio –/ jisai iš miego nepabus.”

Bet į Dubysos padangę įsiveržia karo viesulas. Lietuva, jos istorija niokojama, trypiama, po tankų vikšrais atsiduria neoromantikų idealai, griūna tautos atminties pastatas, vertės netenka pakiliai apdainuota romantinė praeitis, iš po kojų slysta gimtosios žemės realybė. Už ko užsikabinti, kaip išsilaikyti, ko šauktis?.. Ir štai Europos sangrūdo-se, nuolaužose, padūmavusiuose paraku peizažuose vilties šaukiniu tampa Dubysa.

Jau pirmuose poetinio dienoraščio lakšteliuose skaitome: „Už Raseinių ne saulė, bet gaisrai Dubysos klonius nušvietė, kai aš juos turėjau palikti.” Ir šalia – bene pirmasis eilėraštis „Dubysos tremtiniui”, parašytas tremtyje:

*Be ašarų nebesvajosi,
Be ašarų nebematysi –*

*Toli jau žemė mylimosios –
Toli, toli krantai Dubysos.*

Sakoma, jog didžiausia vertybė – neredaguoti dienoraščiai, impulsyvios pastabos, dvasinių spazmų pėdsakai. Poetas, praradęs Tėvynę, lyg skęstantysis, griebiasi atskirų detalių, kreipiasi į vieversėlį, medituoja prie Kūčių stalo, meldžiasi Dubysai. „Sakyk, sakyk, gražus paukšteli,/ ar saulė prieš akis nušvis,/ ar dar mana Dubysa gali/ blaiviai banguoti vilnimis?” („Tėvynės vieversėliui”). Poetiniame eskize „Tremtinio Kūčios” Plankis užrašo: „Blaškosi jaunystė ir ugnis audroj –/ Noriu nors pargrįžti mirti Lietuvoje./ Šviesk, žvakute, kelią. Rodyki takus/ Į Dubysos šalį, į tėvų namus.” Ta pati tragiška būsena, bet jau su viltimi ir priesaika „į kietąjį granitą įamžinsim vardus” blykstelį eilėraštyje „Dubysos našlaitis”.

Poezijos tyrinėtojus domina vieno ar kito poeto semantinė stilistika, vaizdinės struktūros, eilėraščių melodika, aliteracijų tembras, poteksčių ir asociacijų kodai. Suprantu aš ir poetą Joną Plankį, kuris rūščioje tremtyje, atplėštas nuo neoromantiką maitinusios romantinės realybės, praradęs kūrybos paskatas, trokštantis didmiesčių grūstyje be šaltinėlių versmės, be gurkšnio vandens, taip atkakliai, lyg užkeikimą, lyg poetinį burtą be perstojo kartoja Dubysos vardą.

*Negesinki saulės – kelio nematysi
Ir paklysi vienas sutemų laukuos.
Verks tava jaunystė, kaip banga Dubysos,
Kaip nuskintas žiedas vysdamas plaukuos.
(„Negesinki saulės”)*

*Dubysa verkia kaip mergaitė
Prie kapo mamos mylimos.
Raminkit ją, žilvyčiai šlaito,
Raminkit ją žiedai lankos.
(„Dubysa verkia”)*

*Tiktai Dubysa, ta jauna gražuolė,
Kaip gyvi burtai bus vis prieš akis...
Miražai saulės tyruos teprapuola,
Kada ateina mirštanti naktis.
(„Tu išvažiuosi”)*

*Ar beatrasi Vėviršės klony
Žydintį sodą – jūrą žiedų –
Ten, kur paliko tavo svajonė,
Ten, kur svajojai laisvėje tu.*

(...)

*Tu ir Dubysai – upių gražuolei
Nebesukursi meilės dainos.
Būsi paklydęs kalnų vienuolis –
Kas tavo skausmą, kas apraudos?
(„Ar beatrasi”)*

Poetui Plankiui Dubysa – tai jo lemties, jo dramatiško gyvenimo upė, savotiškoji Leta. Ir tarp Čikagos dangoraižių, ir būdamas vienišas minioje ar medituojantis prie altoriaus, jis vis išgirsta srauniųjų upelių gurgenimą, šaltinėlių skambėjimą, o jo sąmonėje blykstelį Padubysio vaizdai, žydinčios lankos. Net išpūdingi kalnai negali užstoiti poeto vizijų:

*Aš ir pro jus, kalnai išdidūs,
Gimtąsias lygumas matysiu.
Ten gervių pulkas klykdamas nuskrido...
Tenai, tenai krantai Dubysos.
(„Pakalnių dulkė”)*

Tai tik keletas štrichų ir apmąstymų, skirtų pokalbiui apie Dubysos burtus ir magiją poezijoje.

Nežinau, ar kas gali būti baramas ir supeiktas už meilę savo žemei, savo jaunystės upei, mažyčiam šaltinėliui ar vieversio giesmei? Itin gerbtinas ištikimybės jausmas savo kraštui, pagarbos verta ir egzaltuota lyrika, jeigu tavo gyvenimas buvo pasimetęs žmonijos skruzdėlyne, jeigu tu gyvenai su ilgesingo liūdesio žaizda krūtinėje, bet vis tiek kaip „aleliuja” ir „amen” kartojai „Dubysa, Dubysa, Dubysa...” □

Koncertas

Atkelta iš 4 psl.

Jei pirmoje koncerto dalyje choristų atrama buvo gili Lietuvos praeitis, pagoniškos tautos šaknys ir gimtoji kalba, tai antroje dalyje, gieddami muzikų globėjos šv. Cecilijos garbei skirtas Charles Gounodo iškilingas Mišias „Messe solennelle de sainte Cecile”, jie sėmėsi stiprybės ir vilties, stovėdami ant krikščionybės-katalikybės pamatų. Chorui, kuriam energingai dirigavo Rita Čyvaitė-Kliorienė, tai buvo didžiausias ir painiausias šio koncerto iššūkis, kurio jie nepabūgo. Chorui talkino orkestras ir solistai: sopranas Indrė Viskontaitė – dar negirdėtas, retas muzikės ir mokslininkės derinys, baritonas Nikolas Budimiras ir tenoras Arūnas Radtke. Įdomu, kad šios mišios – „Kyrie”, „Gloria”, „Credo”, „Sanctus”, „Benedictus”, „Agnes dei” – buvo giedamos „nesuitalinta” lotynų kalba. Žodžiai „coeli”, „excelsis”, „celestis”, „suscipe” ir t. t. skambėjo su minkšta „c”, o ne su itališka „č”, o „agnus” ir „dignus” nepavirto į „anjus” ir „dinjus”. Solistų partijos buvo neilgos, jų sceninė laikysena profesionali. Tačiau jų balsinio indėlio lygmuo svyravo. Soriausias buvo baritonas Nikolas Budimiras, jo balsas lengvai pasiekė klausytojus. Iš švelnaus tenoro Radtke’s norėjosi daugiau balsinio atvirumo, pilnumo, ypač giedant „Sanctus” ir „Agnus dei” (su sopranu). Norint deramai įvertinti talentingąją Viskontaitę, norėtusi ją išgirsti atskirai įvairių muzikos stilių rečitalyje. Tikėtina, kad visos į ją dedamos viltys pasiteisintų.

Nors solistai šias Mišias praturtino, šiandien jos priklausė chorui. Ir jis nenuvylė, o kai kur net

Dainuoja baritonas Nikolas Budimiras, tenoras Arūnas Radtke ir sopranas Indrė Viskontaitė.

nustebino. „Kyrie” jis maldavo, „Gloria” nepašykstėjo Dievui priklausančios garbės, „Sanctus” jis triskart nuolankiai pabrėžė Dievo šventumą. „Benedictus” laimino ateinantį Viešpaties vardu, o „Agnus dei” nusižeminęs prašė nuodėmių atleidimo. Bet giedodami „Credo,” choristai įtikinamai ir neatšaukiamai patvirtino tikėjimo tiesas pasikartojančiai galingomis, kartais pribloškiančiomis balso salvėmis, painiais balsų deriniais. Nors choro dainavime-giedojime pasitaikė mažų nesklandumų, vienam ar kitam balsui retkarčiais „išsišokant” ar nustelbiant solistus, bendras išpūdis buvo gražus, žadantis šiam jungtiniam chorui našią ateitį pasiaukojusių savo darbui ir stebėtinai nepavargstančių vadovų rankose.

Paskutinis šio koncerto kūrinys buvo Friderico Handelio „Aleliuja” (lietuviškas vertimas – jį dirigavusios Ritos Čyvaitės-Kliorienės). Koncerto atlikėjus klausytojai pagerbė ilgais, garsiais plojimais ir atsistodami, to atlikėjai šįsyk neabejotinai užsitarnavo, kaip ir gėlių bei dovanų, kuriomis jie buvo apdovanoti. Pasinaudojus „Aleliuja” giesmės žodžiais, vietoj įmantrių linkėjimų tegalima pridurti: „Giesmę dievišką giedok darniai, aleliuja, aleliuja, amen.”

Trečiasis jungtinio choro koncertas „Namų psalmės” vyks Čikagoje, Trinity Christian College Ozinga Chapel (6601 W College Dr., Palos Heights, IL 60463), š. m. spalio 14 d., sekmadienį. Daugiau informacijos: www.dainava.us. □